

Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development

Winter 2024, Vol.5, No.4, Serial Number 20, pp 93-114

<https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7371.1236>

Study of the Causes and Consequences of Regional Migration to Isfahan Province Using a Contextual Theory Approach

Mohammad Hossein Ghanbari Jahromi ¹, Javad Steki ², Hamid Nazari ^{3*}

1. Assistant Professor, Institute of Holy Defense, Tehran, Iran.

2. Ph.D., Institute of Holy Defense, Tehran, Iran

3. Ph.D., Institute of Holy Defense, Tehran, Iran.

*Corresponding author, Email: hamid.nazari37@gmail.com

Keywords:

immigration,
immigration
consequences,
grounded theory
method, population
management, Isfahan
province.

1. Introduction

Migration is undoubtedly one of the most significant socio-economic changes in human history, especially in recent years. With the growth of technology and increased connectivity, we have witnessed an increase in the speed and volume of migration in various forms. For this reason, experts, considering the importance of this phenomenon in demographic and social transformations, have referred to migration as the "third demographic transition" and have named the era the "Age of Migration" to emphasize its significance. Like many other countries, Iran has not been immune to internal migration flows and has witnessed this trend throughout its history. Internal migration in the country has tended towards concentrated population centers and large cities such as Isfahan. A study of internal migration in Iran shows that improvements in public health and the control of infectious diseases have significantly altered Iran's population over the past century. Coupled with declining fertility rates, internal migration has become an increasingly important factor in shaping Iran's population dynamics. Consequently, in the current circumstances of the country, internal migration can be considered one of the most significant determinants of population growth rates at the provincial and county levels in Iran. Census data from various periods show high growth rates in large population centers, while less populated areas experience negative and sometimes rapid population decline. For instance, the urban population of Isfahan province accounted for 6.5% of the country's total population in 1996, while the rural population of the province accounted for 4.3%. In 2016, these shares changed to 6.4% for urban areas and 2.9% for rural areas, respectively. This indicates that rural areas in the province have lost their share of the country's population at a rapid pace. A similar trend is observed among Isfahan province, one of the major population centers, and its neighboring provinces, with a significant number of migrants from these provinces move to Isfahan annually. This trend has sometimes resulted in negative and accelerated growth rates in surrounding provinces. Therefore, this research seeks to answer the following questions: "What are the causes and underlying conditions of migration to Isfahan province, and what are the consequences of this migration trend from neighboring provinces to Isfahan? Finally, what are the appropriate implementation strategies that can be proposed for the local conditions of Isfahan province?"

Received:

02/Mar/2024

Revised:

11/Apr/2024

Accepted:

07/May/2024

2. Methodology

This research employed a qualitative approach, specifically grounded theory, utilizing a systematic framework. Research data were collected through direct field observation and semi-structured individual interviews. Initially, field observations were conducted to gain a comprehensive understanding of the research area. Following preliminary analyses, semi-structured individual interviews were conducted with experts, professors, specialists, and activists in relevant fields. It is worth noting that field observations continued concurrently with the interviews throughout the study. The duration of the interviews and observations was seven months (June 2023 to December 2023). Purposeful sampling was used in this study, and ultimately, 24 individuals were interviewed until theoretical saturation was achieved. For data analysis, the three-stage coding method of grounded theory was applied. In open coding, the transcribed text of the interviews was coded line by line. In axial coding, core categories were derived based on constant comparative analysis and integrated within a paradigmatic model. In selective coding, the core category was extracted, and its linkages to other core categories were examined.

3. Findings

Data coding was conducted systematically following Strauss and Corbin's approach, involving open coding, axial coding, and selective coding. These coding procedures were based on causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, strategies, and consequences. The process of data analysis and findings are presented below.

1. **Causal Conditions:** Causal conditions were identified, encompassing 81 open codes, 15 subcategories, and ultimately converging into two main categories: destination attractions/narratives and networks, and push factors.
2. **Contextual Conditions:** 22 open codes were identified for contextual conditions, and the categories of "changing conditions at the origin" and "expectation of a low cost of living at the destination" were considered contextual conditions.
3. **Intervening Conditions:** These categories were classified into three main categories: "macro-level orientations exacerbating migration" "anonymity and "a more suitable environment for the attraction and interaction of workers and employers. These categories accounted for 19 open codes.
4. **Strategies:** Based on the analysis of the present research data, "policymaking and planning" "identifying the capacity for redistribution of residence" and "prioritizing migration research and education" are the migration management strategies in Isfahan province. Each of these strategies has 40 open codes.
5. **Consequences:** The consequences of migration include "socio-cultural consequences" "economic consequences and "environmental consequences. Each of these consequences.

4. Discussion and Conclusion

Migration is one of the three primary drivers of demographic change, and in recent years, with a relative decrease in birth and death rates, it has played an increasingly significant role in the redistribution of population within regions. This redistribution and population displacement often have consequences that can challenge the security of both the host community and migrants. Accordingly, this research aims to investigate the factors and causes of migration and its consequences in Isfahan province, one of the major destination provinces for migrants. The findings indicate that migration to Isfahan province continues due to destination attractions, push factors from surrounding areas, and narratives and networks. This trend is exacerbated by other factors, ultimately leading to an increase in migration and a mismatch with the capacity and infrastructure of Isfahan province, resulting in numerous crises and challenges due to this population increase. Crises such as urban poverty, crime, prostitution, smuggling, insecurity, ethnic conflicts, social exclusion, and enhance can be categorized into three broad dimensions: economic, socio-cultural, and environmental. Each of these issues and challenges can threaten the security of both the host community in Isfahan province and the migrants. Therefore, we need a comprehensive overhaul of internal population redistribution based on environmental capacities at the national level. This redistribution can be achieved through various policies such as providing necessary incentives and penalties to achieve population sustainability and environmental sustainability at both the national and regional levels.

How to cite this article:

Ghanbari Jahromi, M. H., Steki, J., & Nazari, H. (2024) Study of the Causes and Consequences of Regional Migration to Isfahan Province Using a Contextual Theory Approach. *Village and Space Sustainable Development*, 5(4), 93-114. <https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7371.1236>

فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا

دوره پنجم، شماره چهارم، پیاپی بیستم، زمستان ۱۴۰۳، شماره صفحه ۹۳-۱۱۴

<https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7371.1236> doi

مطالعه علل و پیامدهای روند مهاجرت منطقه‌ای به استان اصفهان با استفاده از نظریه زمینه‌ای

محمدحسین قنبری جهرمی^۱، جواد استکی^۲، حمید نظری^{۳*}

۱. استادیار، پژوهشگاه دفاع مقدس، تهران، ایران

۲. دکترای تخصصی، پژوهشگاه دفاع مقدس، تهران، ایران

۳. دکترای تخصصی، پژوهشگاه دفاع مقدس، تهران، ایران

* نویسنده مسئول، ایمیل: hamid.nazari37@gmail.com

چکیده:

استان اصفهان به عنوان یکی از کانون های مهم جمعیتی در طول دوره های مختلف، مقصد انتخابی مناسب برای مهاجرت از استان های همجوار بوده است. امروزه این استان با مسائل بسیار زیادی ناشی از هجوم و ازدیاد جمعیت مواجه است. پژوهش حاضر به دنبال مطالعه علل، زمینه ها و پیامدهای روند مهاجرت منطقه‌ای به استان اصفهان است. در این تحقیق با روش نظریه زمینه‌ای، فرایند مهاجرت به استان اصفهان و پیامدهای آن ارزیابی شد. این تحقیق با روش نظریه سیستماتیک در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی نظری صورت گرفت. جمع آوری اطلاعات با استفاده از مصاحبه نیمه ساخت‌یافته و مشاهدات میدانی حاصل شد. یافته‌ها نشان می دهد که مهاجرت به استان اصفهان در اثر عواملی مانند دافعه‌های مبدأ، جاذبه‌های مقصد، روایت‌ها و شبکه‌های مهاجرتی، تغییر شرایط در مبدأ، انتظار زیست و سکونت ارزان در مقصد، رویکردهای کلان تشدید کننده مهاجرت و ... ایجاد و تشدید می شود. این روند مهاجرتی، پیامدهای مختلفی به همراه دارد که در مقولات اصلی پیامدهای اقتصادی، پیامدهای اجتماعی-فرهنگی و پیامدهای زیست محیطی استخراج و دسته بندی شد. به نظر می رسد برای مدیریت و کاهش این پیامدها نیازمند یک بازنگری در بازتوزیع جمعیت در استان اصفهان و استان‌های همجوار آن است تا بتوان متناسب با ظرفیت‌های محیطی کشور، جمعیت را به صورتی پایدار و منطقی توزیع کرد.

واژگان کلیدی:

مهاجرت، پیامدهای مهاجرتی، روش نظریه زمینه‌ای، مدیریت جمعیت، استان اصفهان.

تاریخ ارسال:

۱۴۰۲/۱۲/۱۲

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۱/۲۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۲/۱۸

۱- مقدمه

مهاجرت بدون شک یکی از مهمترین تغییرات اجتماعی-اقتصادی تاریخ بشر به ویژه در سال های اخیر بوده است (، بهاگات^۱، ۲۰۱۷؛ مارتینز^۲ و همکاران، ۲۰۱۷: ۱۲۳۷-۳۸). بشر از آغاز به عنوان یک نژاد در حال مهاجرت شناخته می شد اما مهاجرت امروزه ابعاد بسیار پیچیده تری را به خود می بیند و نهادهای پیچیده و دولت ها در خصوص آن، سیاست گذاری های متفاوتی را در نظر می گیرند و اعمال می کنند. مهاجرت نسبت به دو حوزه دیگر جمعیت شناسی، یعنی باروری و مرگ و میر مورد غفلت قرار گرفت. اما در سال های اخیر با بحث جغرافیای جمعیت، پیوستگی مکان و زمان، کامل شدن گذار اول جمعیتی و همگرایی روندهای تولد و مرگ بین مناطق مختلف جهان، موضوع مهاجرت و تاثیر گذاری آن بر تغییرات جمعیتی دوباره مطرح شده است (بل^۳، ۲۰۱۵: ۳۳-۳۴) مهاجرت به عنوان یکی از عوامل اصلی پویایی جمعیت، مهم ترین عامل خارجی تغییر در ساختار سنی و جنسیتی و رشد سالانه جمعیت و همچنین عامل تغییرات اجتماعی و اقتصادی در مبدأ و مقصد است. ادارات ویژه ای برای هدایت موج مهاجرت ساخته شده اند و سیاست هایی به منظور تنظیم شرایط، طراحی و اعمال شد. دلیل این رفتارها مشخص است. مهاجرت دارای معانی مختلفی در رابطه با اقتصاد، امنیت و حتی جامعه است و در صورت عدم کنترل آن، تهدید بزرگی محسوب می شود (چلبنی^۴، ۲۰۱۸: ۱۱۷).

هر چه به سالهای اخیر نزدیک می شویم، با بهبود شرایط بهداشتی و کنترل نسبی مرگ و میر، نقش باروری بر رشد جمعیت تقویت شد اما در ادامه تغییر و تحولات بهداشتی و پزشکی با رسیدن میزان باروری کل نیز به سطح جانشینی از میزان تاثیر گذاری این عامل نیز کاسته شد و این روند در همه مناطق و جوامع با تقدم و تأخرهایی صورت گرفت. با کامل شدن گذار اول جمعیتی و همگرایی روندهای تولد و مرگ و میر بین مناطق و کشورهای مختلف جهان، مهاجرت و جابه جایی جمعیت نقش جدی تری در تحولات اجتماعی ایفا کرد (بل و همکاران، ۲۰۱۵: ۳۴). افزایش ورود تکنولوژی و افزایش ارتباطات و حمل و نقل، موجب بهبود کیفیت زندگی و سرعت در انتقال داده و اطلاعات و در نتیجه، جابه جایی بیشتر افراد شد (شایان و همکاران، ۱۴۰۰: ۲). در نتیجه این شرایط، مهاجرت شدت یافت. به طوری که امروزه مهاجرت به جای دو شاخص دیگر محاسبه رشد جمعیتی، عامل اول تغییرات جمعیتی شده و نقش فزاینده ای در این مسیر دارد و به دلیل مقیاس و وسعت جابه جایی ها، برخی متخصصان آن را سومین گذار جمعیت شناختی (کلمن^۵، ۲۰۰۶: ۴۰۲) یا عصر مهاجرت قلمداد می کنند (کستل و میلر^۶، ۲۰۰۳: ۱۰۹). در چنین شرایطی می توان بیان کرد که مهاجرت داخلی نقش تعیین کننده ای در میزان رشد جمعیت در مقیاس های منطقه ای، استانی و محلی دارد (محمودیان و قاسمی اردهایی، ۱۳۹۲، خدամادی، ۱۳۹۸: ۱۳).

به دنبال تغییر و تحولات گسترده در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، حمل و نقل، ارتباطات در سطح دنیا جابجایی جمعیت و مهاجرت سرعت و گسترش یافته است. با ظهور کلان شهرها و مناطق با تراکم بالا و از طرفی جابه جایی دائمی در سطح مناطق مختلف و نتایج و پیامدهایی که این جابجایی در گستره سرزمینی به همراه دارد، مطالعه و تحلیل دقیق روند، علل و پیامدهای مهاجرت، ضرورتی انکارناپذیر است (نس^۷، ۲۰۱۴؛ شهبازین و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۴۴). تلاش در جهت ارائه سیمایی روشن از تغییرات جمعیتی و در نتیجه ایجاد توان کارایی بیشتر برای برنامه ریزی های ملی و منطقه ای، موجب شکل گیری طیف وسیعی از مطالعات مهاجرتی شده است (نوروززاده، ۱۴۰۱: ۸۵).

1 Bhagat, 2017

2 Martínez, et al, 2017

3 Bell, 2015

4 Chlebny, 2018

5 Coleman, 2006

6 Castles & Miller, 2003

7 Ness, 2014

مهاجرت به عنوان چالش یا یک ابربحران از دو منظر قابل بررسی است و پیامدهای آن را می توان تحلیل کرد (طاهری و کاظمی، ۲۰۱۸؛ نوروززاده، ۱۴۰۱: ۸۷). اول با جنبه و بار کمی مهاجرت که خود بر سازمان فضایی منطقه مهاجرپذیر اثرگذار است و در نتیجه بستر ساز و زمینه ساز بروز آسیب های اجتماعی است. افزایش تراکم و تمرکز جمعیت و فعالیت ها در شهر با جهت گیری شیب مهاجرت در ارتباط است. تراکم بیش از حد جمعیت علاوه بر اینکه درجه رفتارهای پرخاشجویانه و آسیب زا را افزایش می دهد، از کارایی کنترل های اجتماعی می کاهد. دوم جنبه و بار کیفی مهاجرت است که با خاستگاه و منشأ روستایی مهاجران و نحوه اسکان آنها در شهر ارتباط دارد. این ویژگی اخیر که از مهم ترین مولفه های اثرگذار در آشفتگی سازمان فضایی شهرها است به شکل حاشیه نشینی یا اسکان غیررسمی و ایجاد ناهمگونی در بافت اجتماعی فرهنگی شهر نمایان می شود که زمینه ساز بروز آسیب های اجتماعی گسترده خواهد بود (کالن و ویلکاکس، ۲۰۱۳؛ مشفق، ۱۴۰۱: ۶۹-۷۰).

کشور ایران مانند بسیاری از کشورها از جریان های مهاجرت داخلی به دور نبوده است و در دوره های مختلف تاریخ تا امروز شاهد این روند است. مهاجرت داخلی کشور تمایل به مراکز جمعیتی متمرکز و شهرهای بزرگ داشته و این روند با تمرکز مازاد اقتصاد ملی و گسترش زیرساخت های صنعتی مالی و اشتغال تشدید شده است (نیازی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۴۱). پیامدهای مختلفی مانند رکود توسعه در مناطق پیرامون به دلیل از دست دادن نیروی کار جوان خود، سالخوردگی اجتماعات روستایی، کمبود زیرساخت متناسب با جمعیت در مراکز شهری و ... بخشی از پیامدهای توزیع نامتوازن جمعیت کشور است (شهبازین، صادقی و رضایی، ۱۴۰۰: ۳۴۵).

بررسی وضعیت مهاجرت داخلی ایران نشان می دهد که در قرن اخیر از یک سو با بهبود شرایط بهداشتی و کنترل بیماری های واگیر که نقش تعیین کننده ای در تغییرات جمعیتی ایران داشته اند و از سوی دیگر، کاهش باروری و رسیدن به سطح جانشینی، اثرگذاری مهاجرت های داخلی در تغییرات جمعیتی ایران اهمیت بیشتری یافته است. در نتیجه در شرایط کنونی کشور می توان مهاجرت های داخلی را از تعیین کننده های مهم میزان رشد جمعیت ایران در سطوح استانی و شهرستانی به شمار آورد (قاسمی اردهایی، ۱۳۹۲؛ شهبازین و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۷). روندهای جابه جایی جمعیت در استان اصفهان نیز کماکان به سمت مراکز شهری بزرگ است و با توجه به جابه جایی های گسترده جمعیتی در نتیجه تجمع امکانات و خدمات و نداشتن سیاست مناسب توزیع جمعیتی از یک عدم تعادل فضایی رنج می برد که خود منجر به متروکه شدن و از بین رفتن منابع خاکی، آبی، زیرساخت ها در مناطق خالی از سکنه و فشار حداکثری بر منابع محدود موجود در مراکز جمعیتی و شهرهای بزرگ شده است. به گونه ای که روند زندگی در این مناطق به ویژه مناطق حاشیه ای و کمتر برخوردار را با تهدید جدی مواجه کرده است. این روند منجر به نارضایتی، آسیب های اجتماعی، تهدیدات امنیتی و چالش های بسیاری دیگر شده است.

آمارهای جمعیتی در دوره های مختلف سرشماری نشان دهنده نرخ رشدهای بالا به سمت مراکز بزرگ جمعیتی و نرخ رشدهای منفی و گاهی شتاب زده به سمت مناطق کم جمعیت تر است. به گونه ای که سهم جمعیتی شهری استان اصفهان از جمعیت کل کشور در سال ۱۳۷۵، معادل ۶/۵ بوده است و سهم جمعیت روستایی این استان از جمعیت کشور در این سال، ۴/۳ بوده است. این سهم جمعیتی در سال ۱۳۹۵ برای مناطق شهری ۶/۴ و برای مناطق روستایی ۲/۹ بوده است که نشان می دهد مناطق روستایی با سرعت بالایی سهم جمعیتی خود را از جمعیت کشور در این استان از دست داده است. همین عامل مهاجرت و جابه جایی سبب شده است که نسبت جنسیتی در سال ۱۳۹۵ در مراکز روستایی ۱۰۷ باشد در صورتی که این شاخص در مناطق شهری ۱۰۲ است. این جابه جایی جمعیت به سمت مراکز شهری استان اصفهان صرفاً مهاجران درون استانی نیستند و حجم بسیار زیادی از آنان را مهاجران استان های مجاور مانند چهارمحال و بختیاری، خوزستان، لرستان، کهگیلویه و بویراحمد و همچنین مهاجران خارجی تشکیل می دهند. شناخت شرایط زمینه ای، عوامل

مؤثر و پیامدهای این روند مهاجرتی می‌تواند سیاست‌گذاران و مدیران را در مدیریت بهتر جمعیت و مهاجرت یاری رساند. بر همین اساس، این پژوهش به دنبال مطالعه این سؤال است: علل و شرایط زمینه‌ای مهاجرت به استان اصفهان کدامند و پیامدهای حاصل از این روند مهاجرتی از استان‌های همجوار به استان اصفهان چیست؟ در نهایت چه راهبردهای اجرایی متناسب با شرایط محلی استان اصفهان می‌توان ارائه کرد؟

۲- بنیان نظریه‌ای

مطالعه و شناخت روندهای مهاجرتی از این نظر حائز اهمیت است که بسیاری از پیش‌بینی‌ها و برنامه‌ریزی‌ها معمولاً بر اساس نیازهای جمعیت طی افق‌های زمانی تنظیم و برنامه‌ریزی می‌شود. بنابراین، چنانچه رشد جمعیت و جریان‌های مهاجرتی و جابه‌جایی به درستی شناخته نشود، پیش‌بینی‌های فیزیکی-کالبدی، خدماتی، اجتماعی، فراغتی، امنیتی و ... در طرح‌های توسعه، غیر واقعی می‌شود و دستیابی به اهداف را غیر ممکن می‌کند (جلالیان، ۱۳۹۶: ۸۱؛ نیازی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۴۲). مهاجرت، مجموعه پیچیده‌ای از عوامل و واکنش‌ها را دربرمی‌گیرد که به اقدام به مهاجرت منجر شده است و بر مسیر و تداوم آن تأثیر می‌گذارد. از این رو در تحلیل و تبیین مهاجرت‌های داخلی، به دلیل ماهیت چندوجهی و چندرشته‌ای بودن آن، مدل‌ها و نظریه‌های متعددی مطرح است (صادقی، ۱۴۰۱: ۴۳). برای اینکه مشخص شود حرکت انسان از چه راهکارهایی تبعیت می‌کند یا انگیزه انسانها در این شرایط چیست و اینکه آیا می‌توان برای حرکت و جابه‌جایی انسان‌ها قانونمندی خاصی در نظر گرفت تئوری‌ها و دیدگاه‌های مختلفی ارائه گردیده است.

مطابق نظریه کلان اقتصادی، نئوکلاسیک ناشی از تفاوت‌های جغرافیایی در عرضه و تقاضای نیروی کار می‌باشد. بازار کار، مکانیسم اصلی است که جریان‌های مهاجرت بین‌المللی کار را ایجاد می‌کند. برخلاف دیدگاه کلان در دیدگاه اقتصاد خرد (هزینه فایده) به تصمیم‌گیری فردی مهاجرت توجه می‌شود و مهاجر یک کنشگر منطقی است که بر اساس تجزیه و تحلیل هزینه-فایده مهاجرت عمل می‌کند (بیرکن^۱ و همکاران، ۲۰۲۰: ۸). در نظریه اقتصادی جدید، تصمیمات مهاجرتی به وسیله هر یک از افراد به تنهایی گرفته نمی‌شود بلکه واحدهای بزرگ‌تری مثل خانواده چنین تصمیماتی را می‌گیرند که در آن نه فقط برای بیشتر کردن درآمد، بلکه برای کمتر کردن خطرات و محدودیت‌های همراه با شکست‌های گوناگون بازار به طور جمعی عمل می‌کنند (رضایی و صادقی، ۱۴۰۰: ۴۱).

رویکرد اقتصادی که رویکرد غالب تعیین‌کننده مهاجرت است، اغلب با عنوان تئوری‌های جاذبه-دافعه می‌شناسند. زیرا این‌ها دلایل مهاجرتی را ترکیبی از عوامل دافعه و عوامل جاذبه می‌دانند. این رویکرد را ابتدا راونشتاین مطرح کرد. قوانین راونشتاین مهاجران را افرادی می‌داند که به صورت عقلانی تصمیم به دستیابی به زندگی بهتر دارند. قوانین راونشتاین در هفت قانون زیر خلاصه می‌شود (راونشتاین^۲، ۱۹۸۹: ۱۶۷).

الف) مهاجرت و فاصله: تعداد و نرخ مهاجرت ارتباط معکوسی با فاصله بین دو نقطه دارد. ب) مهاجرت مرحله‌ای: به طور طبیعی در جریان مهاجرت افراد محلی مایل‌اند که ابتدا به شهرهای نزدیک و سرانجام به سوی شهرهایی بروند که با سرعت رشد می‌کنند و فاصله بیشتری دارند. پ) جریان و ضدجریان مهاجرت: هر جریان مهاجرتی یک ضدجریان متعادل‌کننده‌ای را به وجود می‌آورد. اگرچه مهاجرت روستا به شهر یک جریان غالب است اما مهاجرت شهری-روستایی به عنوان مهاجرت معکوس نیز صورت می‌پذیرد. ت) تفاوت شهر و روستا در میل به مهاجرت: افراد شهری کمتر از افراد ساکن در مناطق روستایی تمایل به مهاجرت دارند (تودارو^۳، ۱۹۸۸). بنابراین در جریان‌های مهاجرت داخلی، نرخ مهاجرت روستا-شهری بیشتر است. ج) تکنولوژی ارتباطات و مهاجرت: جریان‌های مهاجرت در طول زمان در نتیجه افزایش جریان

1 Bircan, et al, 2020

2 Ravenstein, 1989

3 Todaro, 1988

امکانات جابه‌جایی و توسعه صنعت و تجارت ماهیتاً رو به افزایش است (راهشخو و همکاران، ۱۳۹۱: ۹۳). چ. فزونی شمار زنان در مهاجرت با فاصله کوتاه: زنان نسبت به جنس مخالف خود در مهاجرتها کم مسافت برتری دارند. ح) تسلط انگیزه اقتصادی: مهمترین اصل از نظر روانشتاین، انگیزه اقتصادی است. قوانین بد، مالیات های سنگین، آب و هوای نامناسب، محیط اجتماعی نامطبوع و حتی اجباری، همگی در ایجاد جریان مهاجرت مؤثراند و هنوز هم تأثیرات خود را دارند. ولی جریان‌هایی که این عوامل را به وجود می‌آورند، هیچ یک از نظر حجم، قابل مقایسه با جریانی نیست که از میل باطنی اکثر انسان‌ها به بهبود جنبه‌های زندگی سرچشمه می‌گیرد (تودارو، ۱۹۸۸).

با وجود اینکه نظریه دافعه-جاذبه نشان می‌دهد که هم نیروهای دافعه مبدأ و هم نیروهای جاذبه مقصد، مهاجرت را تحت تأثیر قرار می‌دهند (گو^۱ و همکاران، ۲۰۲۰: ۴)، اورت لی^۲ (۱۹۶۶) قوانین راونشتاین را بازنویسی کرد و در این ارتباط چهار مجموعه از مولفه‌های تعیین‌کننده تصمیم به مهاجرت را به صورت جاذبه و دافعه که به مبدأ مرتبط هستند و جاذبه و دافعه‌هایی که به مقصد مرتبط هستند، عوامل مداخله‌گر که بین مبدأ و مقصد وجود دارند و در نهایت ویژگی‌های شخصی افراد از هم متمایز می‌سازد. بنابراین در رویکرد اقتصادی، مهاجرت با نابرابری درآمد، انتظارات شغلی، دافعه‌ها و جاذبه‌های اقتصادی تبیین می‌شود.

طبق رویکرد گزینشی بودن مهاجرت، مهاجرت پدیده‌ای صرفاً فردی و ساده نیست که در آن یک شخص تصمیم بگیرد به دنبال فرصت زندگی بهتر محل زندگی خود را تغییر دهد. به بیان دیگر، مهاجران نمونه تصادفی از جمعیت نیستند و فرایند مهاجرت بسیار گزینشی می‌باشد. بدین معنا که همه مردم مهاجرت نمی‌کنند و تنها بخش خاصی از مردم به این اقدام دست می‌زنند. بر این اساس، ویژگی‌های فردی مهاجران متفاوت از ویژگی‌های افرادی است که اقدام به مهاجرت نمی‌کنند. از این رو، یکی از رویکردهای مطالعه و تبیین مهاجرت، تحلیل رفتار مهاجرتی براساس ویژگی‌های فردی است و ویژگی‌های فردی در تبیین فرایند مهاجرت بسیار مهم است (لیچتر و دی جانگ، ۱۹۹۰)^۳.

در مجموع از نظر مارکس، میردال، هیرشمن و والرشتاین مهاجرت افزایش خواهد یافت و روند مهاجرتی به قوت خود و حتی پررنگ‌تر باقی خواهد ماند. مگر اینکه تفاوت‌های توسعه در سطوح منطقه‌ای و جهانی کاهش یابد. این اندیشمندان معتقدند که پیشرفت‌های فنی مناطق هسته‌ای به پیرامون گسترش نیافته است و دگرگونی‌های پرشتاب و مزایای آن محدود به مناطق خاصی است و این در تداوم سرعت مهاجرت تأثیرگذار خواهد بود. بنابراین، نیازمند به بازنگری جدی در بازتوزیع منابع، امکانات، خدمات و رفاه و اشتغال در گستره‌های سرزمینی است (برومندزاده و نوبخت، ۱۳۹۳: ۷۳؛ نوروززاده، ۱۴۰۱: ۸۸).

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

روش پژوهش حاضر از نوع کیفی و به طور خاص روش نظریه زمینه‌ای با رویکرد سیستماتیک است. روش نظریه‌ای زمینه‌ای یک روش است و نظریه زمینه‌ای محصول آن به حساب می‌آید. این روش برگرفته از تعریف استراوس و کریبن^۴ (۱۹۹۱) می‌باشد که هدف آن، کشف نظریه به کمک اطلاعات دقیق و بررسی شده پژوهش‌های اجتماعی است. اطلاعات پژوهش با استفاده از مشاهده میدانی مستقیم، مصاحبه‌های فردی نیمه ساخت‌یافته جمع‌آوری شد. ابتدا برای تسلط بر محدوده مورد نظر و شناخت عمیق آن، مشاهده میدانی انجام شد و پس از بررسی‌های اولیه به مصاحبه‌های نیمه ساخت‌یافته فردی با متخصصین، اساتید، کارشناسان و فعالین حوزه‌های مرتبط، پرداخته شده است. لازم به ذکر است

1 Gu, et al, 2020

2 Everett Lee, 1966

3 Lichter & De Jong, 1990

4 Strauss & Corbin, 1991

که در حین انجام مصاحبه‌ها، مشاهدات میدانی ادامه داشته و تا پایان کار متوقف نشده است. مدت زمان انجام مصاحبه‌ها و مشاهدات ۷ ماه (خرداد ۱۴۰۲ تا دی ماه ۱۴۰۲) بوده است. نمونه‌گیری در روش نظریه زمینه‌ای در دو بعد انجام می‌شود. بعد نخست، نمونه‌گیری از افراد حاضر در مصاحبه انجام می‌شود و عموماً نمونه‌گیری از نوع هدفمند است اما بعد دوم، نمونه‌گیری نظری است. در این مقاله از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد سپس با کدگذاری این مصاحبه‌ها و تحلیل ابتدایی آن، برای کشف مباحث مهم با یک نمونه‌گیری هدفمند، پژوهشگران به سراغ نمونه‌هایی رفتند. فرایند کدگذاری مصاحبه‌ها و نتایج آنها مبنای انتخاب نمونه‌های بعدی بوده است و در نهایت ۲۴ نفر با دریافت اشباع نظری مورد مصاحبه قرار گرفتند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری سه مرحله‌ای نظریه زمینه‌ای استراوس و کربین استفاده شد. در مرحله کدگذاری باز، متن پیاده شده مصاحبه‌ها به صورت خط به خط کدگذاری شده است. در این مرحله کدهای باز و مقولات اولیه به دست آمدند. در مرحله کدگذاری محوری، مقولات اصلی بر اساس مقایسه مداوم و رفت و برگشتی (بین کدها، مقولات خرد و متن مصاحبه‌ها) به دست آمده و در قالب ابعاد پارادایمی قرار گرفتند. مقولات به دست آمده در این مرحله محصول تلفیق و مقایسه کدها و مقولات خرد اولیه به دست آمده در مرحله کدگذاری باز بود. در مرحله کدگذاری انتخابی، مقوله اصلی استخراج شده و پیوند آن با مقولات اصلی دیگر بررسی شدند.

جدول ۱- ویژگی‌های جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان

جنسیت		تحصیلات		وضعیت فعالیت و اشتغال							
زن	مرد	کارشناسی ارشد	کارشناسی	دکتر	کارشناس	معلم	دانشجو	مدرس و استاد دانشگاه	فعال جزوه فقر و زنان	وکیل	
۷	۱۷	۷	۴	۱۳	۵	۳	۳	۸	۲	۳	
سن				رشته تحصیلی							
۳۰-۴۰	۴۰-۵۰	۶۰-۵۰	۶۰ و بیشتر	اقتصاد و اقتصاد شهری	جامعه شناسی، توسعه	جغرافیای طبیعی و محیط زیست	برنامه ریزی شهری و روستایی	حقوق و وکالت	تحصیلات و حقوقی	تاریخ	علوم سیاسی و سیاست گذاری
۷	۱۱	۴	۲	۴	۴	۳	۴	۴	۱	۲	۲

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

پس از شکل‌گیری نظریه کشف شده نیاز بود که نظر مصاحبه‌شوندگان را در مورد معنادار بودن و منطقی بودن تبیین نظری پژوهشگران مشخص شود. برای رسیدن به این منظور، نظریه محدود به واقعیت خاص، نتایج به ۵ نفر از مشارکت‌کنندگان (شامل: ۳ نفر از اساتید دانشگاه، دو نفر کارشناس) برای ارزیابی مجدد ارائه شد و مراحل روند کار برای آنها تشریح و تبیین گردید. یافته‌های حاصل شده، نتایج کلی پژوهش را تایید کرد و در بعضی موارد ابهاماتی بود که با انجام مصاحبه مجدد (۲ مورد) این چالش برطرف شد. همچنین از روش زاویه بندی برای ارزیابی اعتبار داده‌ها استفاده شد و پژوهشگران به طور مداوم ذهن خود را درگیر اطلاعات کردند و عمق و وسعت آن را توسعه دادند. همچنین از دو متخصص دیگر خواسته شد تا با کدگذاری مصاحبه‌ها، اعتبار کدگذاری را ارزیابی کنند. در این روند نیز، تقریباً نتایج مشابهی حاصل شد.

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

کدگذاری داده‌ها طبق رویکرد سیستماتیک استراوس و کربین در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی نظری صورت گرفت. این کدگذاری‌ها براساس شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها شناسایی و تفکیک شد. روند تحلیل داده‌ها و یافته‌ها در ادامه بیان می‌گردد:

اول، شرایط علی

اولین بخش از مقولات را می‌توان از نوع شرایط علی نام گذاری کرد. از این جهت به بیان علت و دلایل مهاجرت می‌پردازند. این دسته از مقولات با ۸۱ کد باز و ۱۵ مقوله خرد را می‌توان در مقولات اصلی با عنوان: جاذبه‌های مقصد/روایت‌ها و شبکه و دافعه‌ها دسته‌بندی کرد. شرایط علی مجموعه‌ای از حوادث، وقایع و اتفاقاتی هستند که به وقوع یا گسترش پدیده مورد نظر می‌انجامد. این شرایط می‌تواند هر واقعه (مانند رفتاری خاص، چیزی که گفته شده یا چیزی که کسی انجام داده است) و همچنین رویداد احتمالی باشد. شرایط علی در داده‌ها اغلب با واژگانی نظیر «وقتی»، «در حالی که»، «از آن جا که»، «چون»، «به سبب» و «به علت» بیان می‌شوند.

جدول شماره ۲- مقولات از نوع شرایط علی

تعداد کدهای باز	مقولات خرد	مقولات اصلی	نوع مقوله
۴	اصفهان، کانون تاریخی اسکان و مهاجرت	جاذبه‌های مقصد	شرایط علی
۵	موقعیت لجستیک		
۱۱	شرایط نسبی مناسبتر و قطب رشد بودن اصفهان		
۴	سیاست‌گذاری استانی		
۵	عدم توازن		
۴	عدم تمایل ساکنان بومی به فعالیت در برخی مشاغل		
۵	جاذب بودن منظر شهری و فضای فرهنگی اصفهان		
۸	مزیت‌های لازم جذب مهاجران		
۶	انباشت سرمایه		
۳	وجود سازمان‌های خیریه ای		
۳	مهاجرت زنجیره ای	روایت‌ها و شبکه	
۴	روایت‌های مهاجرتی		
۸	دافعه‌های محیطی مبدا	دافعه‌ها	
۶	رها شدگی و عدم نظارت بر مناطق مرزی		
۵	تمایزات و تعارضات فرهنگی اصفهان با مهاجران		

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

برای مثال در توضیح اولین مقوله اصلی احصاء شده از نوع شرایط علی مدیریت جمعیت و مهاجرت در استان اصفهان، یعنی **جاذبه‌های مقصد** می‌توان گفت این مسئله که جاذبه‌های مقصد می‌تواند جابه‌جایی و مهاجرت جمعیت را تحت تاثیر قرار بدهد، امری بدیهی به نظر می‌رسد. جاذبه‌های مقصد می‌تواند هم مسیر مهاجرت را به گونه‌ای شکل بدهد که مهاجران استان اصفهان را به عنوان یکی از انتخاب‌های مهاجرتی خودشان قلمداد نمایند و هم می‌تواند به استان اصفهان کمک نماید تا فضای جذاب‌تری برای مهاجران فراهم کند. بر مبنای کدگذاری مصاحبه‌های انجام شده با اساتید،

متخصصان، کارشناسان و فعالین حوزه جمعیت و مهاجرت، جاذبه های مقصد، ده (۱۰) مقوله خرد را شامل می شود که در جدول (۲) آورده شده است.

برای مثال یکی از کارشناسان در زمینه اهمیت انباشت سرمایه در استان اصفهان و نقش آن در زمینه سازی مهاجرت چنین اظهارنظر نموده است:

« انباشت سرمایه یعنی انباشت فعالیت اقتصادی و جرقه ها و حرکت چرخ های توسعه. این انباشت سرمایه سایر بخش های توسعه را فعال می کند. بخش خدمات را فعال می کند، بخش ساختمان سازی را فعال می کند و به همین صورت سایر بخش ها. این موضوع جاذبه ایجاد می کند که زمینه های مهاجرت اولیه را در اصفهان ایجاد می کند».

همچنین کارشناس دیگری در مورد اهمیت روایت ها و شبکه ها و تأثیر آن بر مهاجرت بیان کرد:

«کمتر کسی را از میان مهاجران می توان پیدا کرد که در اینجا دوست و آشنا نداشته باشد و تنها باشد. این نشان می دهد که مهاجران با حضور دوستان و آشنایان خود، زندگی راحت تری را تجربه خواهند کرد و در برابر تهدیدات احتمالی مقاوم تر خواهند بود».

مثال دیگر مقولات از نوع دافعه ها هستند که کارشناسان به آن اشاره کرده اند و چنین اظهار نظر نموده اند:

« واقعا در برخی مناطق به نظرم خیلی دشواره که بخوای زندگی کنی. انواع ریزگردها و آلودگی هوا از یک طرف، نبود امکانات مناسب برای اینکه خانواده و عزیزانت در این شرایط بیمار نشوند از طرف دیگر. برخی جاها به لحاظ محیطی خیلی سخت می شه زندگی کرد و سالم موند».

در مجموع مقولات از نوع شرایط علی مهاجرت در استان اصفهان را می توان در سه دسته اصلی جاذبه ای مقصد، روایت ها و شبکه و در نهایت دافعه های استان اصفهان دسته بندی کرد.

دوم، شرایط زمینه ای

دسته دیگر مقولات از نوع شرایط زمینه ای هستند. شرایط زمینه مجموعه مشخصه های ویژه ای است که به پدیده مورد نظر دلالت می کند؛ یعنی محل حوادث و وقایع متعلق به پدیده. زمینه، نشانگر مجموعه شرایط خاصی است که در آن راهبردهای عمل/تعامل صورت می پذیرد. در این پژوهش تعداد کدهای باز مقولات از نوع شرایط زمینه ای ۲۲ کد شناسایی شد و مقوله های «تغییر شرایط در مبدا»، «انتظار زیست ارزان در مقصد» به منزله شرایط زمینه در نظر گرفته شده است. جدول زیر جزئیات این فرآیند را نشان می دهد.

جدول ۳- مقولات شرایط زمینه ای

نوع مقوله	مقولات اصلی	مقولات خرد	تعداد کدهای باز
م. ۱ م. ۲ م. ۳ م. ۴	تغییر شرایط در مبدا	مهاجرت اقلیمی	۴
		ناتوانی در بازگشت به مبدا	۲
		تغییر انتظارات و ارزشها	۴
	انتظار زیست و سکونت ارزان در مقصد	زیست ارزان و مقرونه به صرفه بودن فعالیت گروهی	۵
		پتانسیل بالای فعالیت در مشاغل غیررسمی	۴
		سهولت سکونت	۳

منبع: یافته های پژوهش ۱۴۰۲

اولین مقوله از نوع مقولات شرایط زمینه‌ای **تغییر شرایط در مبدأ** نام‌گذاری شده است که از سه مقوله خرد مهاجرت اقلیمی، ناتوانی در بازگشت به مبدأ و تغییر انتظارات و ارزش‌ها تشکیل شده است. مهاجرت اقلیمی اولین مولفه مرتبط با عوامل زمینه ساز مهاجرت در مبدأ است. خشکسالی‌های متعدد در مناطق روستایی و پایین آمدن راندمان کشاورزی منجر به کاهش درآمد کشاورزان وابسته به زمین شده است. این کشاورزان با وجود سختی‌های فراوان و فقر زیاد مورد حمایت قرار نگرفتند و از یک طرف خشکسالی‌های متعدد و از طرف دیگر گرانی نهاده‌های کشاورزی، امکان ادامه فعالیت را برای آنان سلب کرده و آنها برای رهایی از این وضعیت انتخابی به جز مهاجرت، پیش روی خود ندیده‌اند. بر همین اساس تغییر شرایط محیطی در مبدأ زمینه‌ساز مهاجرت آنان به استان اصفهان شده است. برای مثال یکی از متخصصان این گونه بیان می‌کند:

« اتفاقات متعدد سبب شد تا در کنار خشکسالی، منابع آب کاهش یابد یا همین بی‌برنامه‌گی در محصولات کشاورزی دولت حمایت لازم را انجام نمی دهد، کشاورز محصول خود را با قیمتی بسیار پایین به فروش می رساند و هزینه‌های برداشت را نیز به دست نمی آورد. در نتیجه مجبور به رها کردن زمین و مهاجرت به سمت شهر می شود ».

مقوله دیگر استخراج شده ناتوانی مهاجران از بازگشت است. مهاجری که به مقصد مهاجرت کرده است، شرایط فرهنگی مبدأ را به قدری سنگین و ناپسند احساس می کند که نمی تواند به بازگشت به مبدأ فکر کند. مقوله دیگر تغییر انتظارات و ارزش‌ها است و به این موضوع اشاره دارد که برخی ارزشها در جامعه امروزی ما تغییر کرده است و سطح توقعات بالا رفته و به تبع آن سطح انتظارات نیز تغییر کرده است. در جامعه امروزی، ما با تغییر ارزشها و نیازها مواجه هستیم. در نهایت کانون تصمیم‌گیری تغییر کرده است و تصمیم صرفاً توسط پدر و سرپرست خانواده گرفته نمی‌شود و امروزه همه اعضای خانواده در تصمیم‌گیری دخیل‌اند.

مقوله اصلی دیگر مستخرج از نظرات کارشناسان انتظار زیست و سکونت ارزان در مقصد است که از سه مقوله خرد زیست ارزان و مقرون به صرفه بودن فعالیت گروهی، پتانسیل بالای فعالیت در مشاغل غیر رسمی، سهولت سکونت تشکیل شده است. منظور از انتظار زیست و سکونت ارزان این است که فرد در مبدأ شرایط کاری و شغلی نامناسب را تجربه کرده است، از امکانات، زمین، پتانسیل‌های شغلی منطقه سکونت خود ناامید شده است و قهر طبیعت نیز آن را تشدید کرده است. این فرد وضعیت خود را با سکونت در شهر یا استانی دیگر مقایسه می‌کند و احساس می‌کند که در صورت مهاجرت، شرایط زندگی برای او سهل و آسان‌تر خواهد شد. برای مثال نظر یکی از کارشناسان در این خصوص این گونه است:

«این موضوع که در مقصد استان اصفهان تنوع شغلی وجود دارد و افراد متناسب با ظرفیت و پتانسیل‌شان می‌توانند فعالیت کنند. برای ایجاد زیست مناسب‌تر تأثیرگذار است. این موضوع را در مقایسه با استان‌های دیگر و مناطق روستایی اطراف که صرفاً به طبیعت متکی هستند نمود بیشتری پیدا می‌کند. اما برخی افراد برای کسب درآمد از این شرایط شغلی، به سمت مشاغل کاذب کشیده می‌شوند و از این راه امرار معاش می‌کنند که می‌تواند هم برای خودشان و هم جامعه میزبان مضر باشد».

در استان اصفهان با توسعه شهرهای اقماری مختلف در اطراف کلان شهر اصفهان، این امکان را به مهاجران می دهد که متناسب با سطح درآمد، فرهنگ، شرایط اجتماع، شغل و سایر شرایط محل سکونت خود را انتخاب کنند. نزدیکی مراکز جمعیتی به یکدیگر باعث یافتن خانه‌های ارزان‌تر و در دسترس‌تر در مناطق مختلف شهری-روستایی در این استان شده است و همین شرایط دسترسی آنان به مرکز استان و شهرهای مهم این استان را تسهیل می‌کند. در این زمینه یکی از کارشناسان این گونه اعتقاد دارند:

« یکی از مهمترینش ساخت شهرهای اقماری مانند بهارستان یا فولاد شهر و ... که منجر شده قیمت مسکن حتی اجاره بها نسبت به سایر استان‌های هم جوار مناسب تر باشد با دسترسی آسان به شهر اصفهان و همچنین خدمات و امکاناتی که وجود دارد مانند بیمارستان‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز تجاری و بازار فروش سطح دسترسی همه و همه به شکلی هست مردمی که از استان‌های همجوار مانند چهارمحال بختیاری، فارس و یزد و قم و ... می‌آیند تمایل به ماندگاری داشته باشند».

سوم، شرایط مداخله گر

نوع دیگر مقولات را می‌توان شرایط مداخله گر نامید. این نوع مقولات در سه دسته مقولات اصلی جهت گیری‌های کلان تشدید کننده مهاجرت، گمنامی و بستر مناسب تر جذب و تعامل کارگر و کارفرما دسته بندی می‌شوند. شرایط مداخله گر، شرایط ساختاری ای هستند که به پدیده مورد نظر تعلق دارند و بر راهبردهای عمل/تعامل اثر می‌گذارند. آن‌ها راهبردها را درون بستر خاصی محدود یا تسهیل می‌کنند. این شرایط عبارت‌اند از: زمان، فضا (مکان)، فرهنگ، پایگاه اقتصادی، سطح تکنولوژی، شغل، سن، جنسیت، تاریخچه و وقایع. همه شرایط الزاماً درباره همه موارد صدق نمی‌کند و این به خود محقق بستگی دارد که تشخیص دهد از کدام یک در تحلیل‌های خود باید استفاده کند. این نوع مقولات در مجموع ۱۹ کد باز را به خود اختصاص داده اند.

جدول ۴- مقولات از نوع شرایط مداخله گر

تعداد کدهای باز	مقولات خرد	مقولات اصلی	نوع مقوله
۳	جهت گیری رسانه‌ها	جهت گیری های کلان تشدید کننده مهاجرت	جهت گیری های کلان تشدید کننده مهاجرت
۳	سیاست‌های کلان		
۳	عدم آموزش مناسب		
۴	گمنامی	گمنامی	گمنامی
۳	فرار سرمایه گذاران به استان‌های مرکزی	بستر مناسب تر جذب و تعامل کارگر و کارفرما	
۳	حمایت و سود سرمایه داران از مهاجران		

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

اولین مقوله اصلی از این نوع که از میان نظرات کارشناسان استخراج شد را می‌توان **جهت‌گیری‌های کلان تشدید کننده مهاجرت** نامید که از سه مقوله خرد: جهت گیری رسانه، سیاست‌های کلان، عدم آموزش مناسب تشکیل شده است. در واقع، ابزارهای دولت‌ها می‌توانند با سیاست‌های کلان و برنامه‌های خود، جامعه را سمت و سو دهند و سکونت را در برخی مناطق، ارجح و برخی کنش‌ها را با اهمیت تر نشان می‌دهد. جهت‌گیری‌های کلان تشدید کننده مهاجرت می‌تواند از طریق القای کمبود از طریق رسانه صورت گیرد یا به واسطه سیاست‌های کلان عدالت منطقه‌ای یا به صورت آموزش‌هایی باشد که افراد را ترغیب به سکونت در گستره جغرافیایی خاص و دوری گزیدن از گستره‌ای دیگر می‌کند. می‌توان گفت رسانه‌ها یکی از قدرتمندترین ابزارهای جهت دهی فکری، آموزشی و ترغیب جامعه به انجام فعالیت‌هایی در راستای اهداف توسعه‌ای دولت‌ها است. در بسیاری از مواقع مشاهده شده است که رسانه‌ها در ترغیب افراد به مهاجرت نقش داشته‌اند. رسانه‌ها با نشان دادن زندگی‌های تخیلی و زرق و برق دار، منجر به ایجاد احساس کمبود در افراد و جامعه می‌شوند و خانواده‌ها برای جبران احساس کمبود به دنبال مهاجرت هستند. برای مثال در خصوص نقش رسانه، نظر یکی از کارشناسان این گونه است:

«رسانه‌های استانی و رسانه ملی در مهاجرت و انجام فعالیت‌های پر ریسک حاشیه نشین‌ها نقش مداخله‌ای پررنگی دارند. رسانه‌ها با آموزش خیلی غلط و فانتزی به مردم جهت می‌دهند که نداشتن زندگی پر زرق و برق از ناتوانی تو و خانواده‌ات حاصل شده [است]. ایجاد احساس ناتوانی و کم ارزشی در مردم به ویژه [مردم] حاشیه‌ای تمایل آنها به فعالیت‌های خطرناک و پرریسک را بیشتر می‌کند».

در مورد مقوله **گمنامی** می‌توان این گونه گفت که منظور از گمنامی این است که فرد مهاجر برعکس محل سکونت خود در مبدأ که مراقب رفتار و اعمال خود بوده و از انجام بسیاری از کارها امتناع می‌ورزیده است، در مقصد به دلیل عدم شناخت و نظارت اجتماعی، آزادی بیشتری را برای انجام بسیاری از فعالیت‌ها احساس می‌کند. شناخته بودن، یک نظارت بازدارنده است که فرد گمنام آن را احساس نمی‌کند. این موضوع در کلان شهرها و شهرهای بزرگ نمود بیشتری پیدا می‌کند.

در این خصوص یکی از متخصصان بر این باور است که :

«در برخی محله‌ها و مناطق، ما شاهد رفتارهایی هستیم که احساس می‌کنیم فرد اصلاً نظارت اجتماعی را احساس نمی‌کند و در یک گمنامی آزادانه رفتار می‌کند. لباس‌های عجیب و در تعارض با فرهنگ محله می‌پوشد، از ادبیات کاملاً متفاوت و بعضاً ناپسند استفاده می‌کند و بسیاری از اقدامات دیگر که در بین مهاجران داخلی و خارجی صادق است و آنها تعلق و نظارت اجتماعی را برخود احساس نمی‌کنند».

سومین مقوله از شرایط مداخله‌گر در روند مهاجرتی به استان اصفهان، **بستر مناسب‌تر جذب تعامل کارگر**

و کارفرما است. شرایطی که نسبت به استان‌های دیگر برای سرمایه‌گذاری و تولید، ریسک کمتری را متوجه مهاجران متمول می‌کند و در تصمیم آنان برای برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دخیل است. سرمایه‌گذاران با شرایط نامساعدی که در مبدأ وجود دارد ترجیح می‌دهند که سرمایه خود را از آن منطقه خارج و در استان اصفهان سرمایه‌گذاری کنند. در کنار این موضوع، حمایت سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان از مهاجران به طرق مختلف، نیروی مداخله‌گر قوی برای مهاجرت و ماندگاری مهاجران در استان اصفهان است. بنابراین، مقوله بستر مناسب‌تر جذب و تعامل کارگر و کارفرما از دو مقوله فرار سرمایه‌گذاران به استان‌های مرکزی و حمایت و سود سرمایه‌گذاران از مهاجران تشکیل شده است. نظر یکی از کارشناسان در این خصوص این گونه است که:

«وقتی یک نفر در مناطق اطراف سرمایه‌ای دارد به دلیل نبود امنیت کافی در مبدأ و شرایط مساعد در ایران مرکزی و اصفهان تلاش می‌کند که زندگی، سرمایه و کسب و کار خود را به اینجا منتقل کند و همین انتقال سرمایه در اثر وجود جاذبه‌های فراوان در اصفهان، منجر به خالی شدن منطقه از سرمایه، تهی شدن از امکانات رفاهی و در نتیجه، بیکاری و جرم می‌شود».

چهارم، راهبردها

چهارمین دسته از مقولات مستخرج از نظرات کارشناسان را می‌توان مقولات از نوع راهبردها و استراتژی‌ها دانست. راهبردها مبتنی بر عمل/تعامل‌هایی برای کنترل، اداره و برخورد با پدیده مورد نظر هستند. راهبردها مقصود دارند، هدفمند هستند و به دلیلی صورت می‌گیرند. در عین حال ممکن است برای اهدافی صورت پذیرند که مربوط به پدیده نیست اما به هر حال پیامدهایی برای پدیده در بر خواهند داشت. همواره شرایط مداخله‌گری نیز حضور دارند که راهبردها را سهولت می‌بخشند یا آن را محدود می‌سازند. درون داده‌ها نشانه‌هایی هستند که حاکی از راهبردها می‌باشند. بر مبنای تحلیل

داده‌های پژوهش حاضر، سیاست‌گذاری و برنامه ریزی، شناسایی ظرفیت‌های بازتوزیع سکونت و اولویت دادن به پژوهش و آموزش مهاجرتی، راهبردهای مدیریت جمعیت و مهاجرت در استان اصفهان هستند. هر کدام از این راهبردها دارای مقولات فرعی دیگر و در مجموع ۴۰ کد باز هستند که در جدول زیر آمده است.

جدول ۵- مقولات از نوع راهبردها

تعداد کدهای باز	مقولات خرد	مقولات اصلی	نوع مقوله
۴	افزایش تعلق فرهنگی و مکانی مهاجران	سیاست‌گذاری و برنامه ریزی	
۵	برنامه ریزی و همگرایی فرهنگی		
۵	مشوق ها و تنبیهات لازم برای مدیریت مهاجرت		
۷	توجه به پتانسیل های استان های همجوار در راستای پایداری جمعیت	شناسایی ظرفیت های بازتوزیع سکونت	
۴	بهره گیری از ظرفیت سواحل		
۴	توجه به بازتوزیع جمعیتی متناسب با ظرفیت کشور		
۷	اولویت دادن به پژوهش و پایگاه داده مهاجرتی	اولویت دادن به پژوهش و آموزش مهاجرتی	
۴	آموزش و آماده سازی مهاجران برای ورود به جامعه		

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

اولین مقوله اصلی از نوع راهبردها **بازنگری در مدیریت جمعیت مهاجرت داخلی** شناسایی شده است که از مقولات خرد افزایش تعلق فرهنگی و مکانی مهاجران، برنامه ریزی و همگرایی فرهنگی، مشوق‌ها و تنبیهات لازم برای مدیریت مهاجرت هستند. منظور از مدیریت جمعیت و مهاجرت این است که با استفاده از یک برنامه ریزی مناسب، علاوه بر بهبود همگرایی فرهنگی و افزایش تعلق مهاجران و جامعه میزبان نسبت به مکان، خود و همه ارزش‌های مشترک یک ملت با استفاده از مشوق‌های لازم به دنبال بازتوزیع جمعیت در محیط‌هایی با پتانسیل بالا باشیم. این بازنگری باید با ظرفیت‌ها، پتانسیل‌ها و در راستای ارتقاء امنیت ملی و استفاده مفید از تمام مناطق فعال جمعیتی متناسب باشد. برای مثال نظر یکی از متخصصان پیرامون افزایش تعلق فرهنگی و مکانی مهاجران این گونه است:

«بحث فرهنگی-اجتماعی از مهمترین کارهایی است که باید هرچه زودتر انجام شود. یک سری سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌هایی باید صورت پذیرد تا تعلق گروهی و تعلق اجتماعی فرهنگی مهاجران بیشتر شود. شبکه‌های فعال اجتماعی در اصفهان باید به دنبال جذب فرهنگ‌های موجود در استان باشند و از طرد آنها به شدت خودداری کنند. این تعلق، چسب اجتماعی جامعه را بیشتر می‌کند و تعاملات مناسب را گسترش می‌دهد».

شناسایی ظرفیت‌های بازتوزیع سکونت، راهبرد دیگری است که نیازمند یک توجه جدی و اساسی دارد. در خصوص توجه به پتانسیل‌های استان‌های همجوار استان اصفهان در راستای پایداری جمعیت در این استان‌ها، متخصصان به این موضوع تأکید دارند که برای تمرکززدایی جمعیتی از استان اصفهان باید بر توسعه استان‌های مجاور استان اصفهان متمرکز شد و توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و زیرساختی استان‌های مجاور را به عنوان کلید رفع چالش‌های استان اصفهان در نظر گرفت. یکی از کارشناسان بر این باور است که:

«شناسایی ظرفیت و پتانسیل استان‌های همجوار بسیار مهم است و می‌تواند در کنترل جمعیت به ما کمک کند. این ظرفیت‌ها هستند که ما را سمت و سو می‌دهند تا در مسیری هم‌جهت با آن یک منطقه را توسعه دهیم تا هم جامعه محلی منتفع بشه و هم آسیب کمتری به محیط وارد بشه و در نهایت به یک پایداری در سکونت و تثبیت جمعیتی برسیم».

مثال دیگر نظر یکی از کارشناسان در خصوص لزوم توجه به سواحل کشور است:

«بهتر بود توسعه اقتصادی را به سواحل جنوبی انتقال می‌دادیم تا علاوه بر اینکه مازاد جمعیتی را به این مناطق هدایت کنیم، بلکه از مزیت نسبی منطقه، دسترسی به آب، کشتیرانی، آب‌های آزاد و افزایش امنیت مرزهای جنوبی و جزایر خود استفاده کنیم. در آنجا علاوه بر اینکه بار ظرفیتی استان اصفهان و استان‌های مرکزی با توان محیطی محدود کاسته می‌شود، منجر به استفاده از منابع دست نخورده جنوب می‌شود، منجر به توسعه امنیت جنوب کشور می‌شود. همان‌طور که مستحضربید بیش از ۷۰ درصد جمعیت جهان در سواحل زندگی می‌کنند تا قلب خشکی‌ها و ما باید به این مسئله فکر کنیم».

سومین مقوله از نوع راهبردها و استراتژی‌ها **اولویت دادن به پژوهش و آموزش مهاجرتی** است که از مقولات خرد اولویت دادن به پژوهش و پایگاه داده مهاجرتی، آموزش و آماده سازی مهاجران برای ورود به جامعه تشکیل شده است. پژوهش در زمینه مهاجرت و جمعیت و شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های آن می‌تواند چشم انداز شفاف‌تری از وضعیت جمعیتی و روند آن به ما نشان دهد. در واقع، پژوهش‌های بدون جانب‌داری متکی بر اصول علمی، می‌تواند راه حل‌های لازم برای خروج از بحران و مدیریت مناسب جمعیت را با درصد بسیار مناسب تخمین بزند. پس از بررسی‌های لازم، شناسایی تحلیل و آسیب شناسی وضعیت موجود مهاجرت می‌توان با یک برنامه مدون و بلند مدت به آموزش شهروندان در راستای توزیع مناسب‌تر فضایی جمعیت پرداخت.

یکی از کارشناسان بر این باور است که از جمله مواردی که نیاز آن به شدت احساس می‌شود، نبود پایگاه داده اطلاعات فردی و مکانی قوی برای برنامه‌ریزی مهاجران است. در واقع بدون این پایگاه داده، برنامه‌ریزی و مدیریت جمعیت و مهاجرت بی‌معنا خواهد بود.

«ببینید بدون مطالعه عمیق و دقیق در ارتباط با جمعیت و مهاجرت، هر فعالیتی ما انجام بدهیم محکوم به شکست است. با مطالعه دقیق است که می‌توانیم بشناسیم که نیاز کشور ما چیست؟ در چه حوزه‌هایی ظرفیت داریم؟ برای کدام صنایع و کارگاه‌ها نیاز به جذب نیرو داریم؟ و هزاران سؤال دیگر. این مطالعه دقیق باید به یک پایگاه داده تبدیل شود تا بتوانیم براساس آن پایگاه داده برنامه‌ریزی و اجرا کنیم»

پنجم، پیامدها

پیامدها، نتایج و حاصل عمل/تعامل‌ها یا راهبردها هستند. پیامدها را همواره نمی‌توان پیش‌بینی کرد و الزاماً همان‌هایی نیستند که افراد قصد آن را داشته‌اند. پیامدها ممکن است حوادث و اتفاقات باشند، شکل منفی به خود بگیرند، واقعی یا ضمنی باشند و در حال یا آینده به وقوع بپیوندند. همچنین این امکان وجود دارد که آنچه که در برهه‌ای از زمان پیامد به شمار می‌رود در زمانی دیگر به بخشی از شرایط و عوامل تبدیل شود. مبنای تحلیل مصاحبه‌های انجام شده با اساتید، کارشناسان، متخصصان و فعالین حوزه مدیریت جمعیت و مهاجرت عبارت‌اند از: پیامدهای اجتماعی-فرهنگی، پیامدهای اقتصادی و پیامدهای زیست محیطی. هر کدام از این پیامدها شامل چند بعد و در مجموع ۱۲۱ کد باز است که در جدول زیر همراه با جزئیات آن آمده است.

جدول ۶- مقولات از نوع پیامدی

نوع مقوله	مقولات اصلی	مقولات خرد	تعداد کدهای باز
		قاچاق	۶
		افزایش هزینه زیست و مدیریت در اصفهان	۱۲
	پیامدهای اقتصادی	عدم توان رقابت نیروی کار داخلی با مهاجران	۴
		تهدیدات کلان اقتصادی	۲
		تعارضات فرهنگی	۷
		بی تعلقی	۴
		شبکه سازی و فعالیت شبکه ای	۸
		عادی شدن خشونت و تهدید جامعه	۷
	پیامدهای اجتماعی-فرهنگی	آسیب دیدگی و طرد اجتماعی	۸
		کودکان آسیب دیده امروز، تهدیدکنندگان اجتماعی فردا	۷
		برچسبها و جبهه گیری در برابر آن	۷
		تحمیل فشار بر سیستم قضایی کشور	۴
		استفاده سیاسی از مهاجران	۴
		تلطیف فرهنگی با ارتباط خرده فرهنگ های داخلی	۷
		آلودگی محیطی و گسترش بیماری	۹
	پیامدهای زیست محیطی	کاهش زیست پذیری و فرار نخبگان	۴
		تشدید بحران های زیست محیطی با افزایش مهاجرت	۷
		ساخت و سازهای مخرب	۳
		منبع: یافته های پژوهش	

اولین مقوله اصلی از نوع پیامدی را می توان **پیامدهای اقتصادی** نامید که منظور از پیامدهای اقتصادی پیامدهایی است که از مهاجرت به استان اصفهان نشأت می گیرد و فواید و ضررهای اقتصادی دارند. در واقع اینجا منظور از پیامدهای اقتصادی، مهاجرت برای استان اصفهان است. بر اساس نظر متخصصان و مصاحبه های انجام شده پنج پیامد کمک به صنایع، قاچاق، افزایش هزینه های زیست و مدیریت در اصفهان، عدم توان رقابت نیروی کار داخلی با مهاجران و تهدیدات کلان اقتصادی از جمله پیامدهای اقتصادی مهاجرت در استان اصفهان هستند. برای مثال در زمینه کمک به صنایع مهاجران به دلیل اینکه نیروی کار ارزانی هستند در به صرفه بودن قیمت تمام شده تولیدات و محصولات تأثیر دارند. علاوه براین، برخی از مشاغل بسیار دشوار و سخت است و نیروهای بومی توان انجام آن را ندارند. بنابراین به کارگیری مهاجران می تواند این ضعف را پوشش دهد و چرخ صنعت بچرخد. در این خصوص یکی از متخصصان این گونه بیان می کند:

«امروزه صنایع ما با مشکلات بسیاری مواجه اند. هزینه های تولید آنان بسیار بالا است و این بالا بودن هزینه، مزیت نسبی صنایع ما را کاهش می دهد. مهاجران به کارگرفته شده در صنایع دستمزد بسیار کمتری نسبت به نیروی کار داخلی دریافت می کنند و این امر می تواند بخشی از هزینه های صنایع را کاهش دهد».

و یا در زمینه قاچاق و نقش مهاجران در قاچاق کالا که منجر به آسیب به تولیدات داخلی و یا قاچاق مواد مخدر کارشناسان بر این باورند که :

«برخی از مهاجران به دلیل عدم تخصص و نبود شغل بعضاً وارد گروه‌هایی می‌شوند که جنس قاچاق می‌کنند. قاچاق اجناس که می‌تواند با عدم پرداخت مالیات و کیفیت مناسب‌تر بازار جنس داخلی را تحت الشعاع قرار دهد و نیاز مصرف‌کننده را به سمت خود بکشد».

مقوله اصلی بعدی که از نوع ابعاد پیامدی دسته‌بندی شده **پیامدهای اجتماعی-فرهنگی** مهاجرت است. پیامدهای اجتماعی-فرهنگی پیامدهایی را شامل می‌شود که مرتبط با جامعه و فرهنگ جامعه هستند و بر استان تاثیرگذار هستند. در واقع، این پیامدها با وجود داشتن تاثیرات دیگر، اثرات اجتماعی-فرهنگی آنها بسیار پررنگ‌تر است. برای نمونه، بی‌تعلقی می‌تواند پیامدهای مختلف زیرساختی، اقتصادی، زیست محیطی و ... داشته باشد اما این پیامد در زیرمجموعه پیامدهای اجتماعی-فرهنگی شناخته می‌شود.

این پیامدها به طور کلی عبارتند از: تعارضات فرهنگی، بی‌تعلقی، شبکه‌سازی و فعالیت شبکه‌ای، عادی شدن خشونت و تهدید جامعه، آسیب‌دیدگی و طرد اجتماعی، کودکان آسیب‌دیده، تهدیدکنندگان اجتماعی فردا، برچسب‌ها و جبهه‌گیری در برابر آن، تحمیل فشار بر سیستم قضایی کشور، اقدامات تروریستی و ناامنی با جهت‌گیری و برنامه‌ریزی از خارج، استفاده سیاسی از مهاجران و تلطیف فرهنگی با ارتباط خرده فرهنگ‌های داخلی.

برای مثال در مورد تعارضات فرهنگی در استان اصفهان مهاجرت مهاجران از یک فضای کاملاً متفاوت و بسته نسبت به جامعه استان اصفهان، سبب تعارضات بسیار زیادی شده است. عدم آمادگی ذهنی و روانی و تجربه زیسته در مواجهه با فرهنگ اصفهان، منجر به رفتارهای افراطی و در تعارض با جامعه اصفهان می‌شود. بنابراین، امکان بروز تعارضات فرهنگی بین مهاجران و جامعه میزبان وجود دارد. در همین زمینه یکی از متخصصان بر این باور است که:

«زندگی و فرهنگ اصفهان یک سبک زندگی محافظه کارانه است که وارد درگیری، خشونت نمی‌شوند و حداقل به دلیل پیامدهای اقتصادی و تهدید منافع اقتصادی وارد درگیری نمی‌شوند. مسائل فرهنگی دیگر مانند آبرومداری، محافظه کاری و سخت‌گیری باعث می‌شود که آنها زیاد به سمت آسیب نروند چون برای آنها پیامدهای مختلفی ممکن است به همراه داشته باشد. اما یک مهاجر اینگونه نیست و با سهولت بیشتری به سمت فعالیت‌های پرخطر می‌رود».

پیامد دوم اجتماعی-فرهنگی در ارتباط با مهاجرت به استان اصفهان، بی‌تعلقی است. بی‌تعلقی یعنی مهاجر هیچگونه احساس حس مالکیتی نسبت به اجزاء تشکیل دهنده محیط مقصد اعم از فرهنگ، اجتماع، زیرساخت، میراث فرهنگی، و سایر موارد ندارد و همچنین خود را متعلق و جزئی از این مجموعه نمی‌داند. در خصوص اهمیت پیامد بی‌تعلقی یکی از کارشناسان چنین بیان می‌کند:

«بی‌تعلقی ابعاد مختلفی دارد و در بین مهاجران ممکن است همه این ابعاد کم و بیش صدق کند. یک مهاجر نسبت به فرهنگ، جامعه، شهر، زیرساخت و ... تعلق خاطر زیادی ندارد و نه می‌تواند و آمادگی ذهنی لازم را برای محافظت از آن دارد و در پاره‌ای از مواقع مانند اعتراض، درگیری، اغتشاش و .. بیشترین آسیب را به شهر وارد می‌کند».

مقوله اصلی دیگر مستخرج شده از مصاحبه با متخصصان به **پیامدهای زیست محیطی** مهاجرت اشاره دارد. پیامدهای زیست محیطی، به پیامدهایی گفته می‌شود که چه سودمند و یا زیان آور جنبه‌های مختلف زیست محیطی را شامل می‌شود. پیامدهای زیست محیطی می‌توانند در سطوح محلی، منطقه‌ای، کشوری و جهانی روی دهند و از نظر ماهیت نیز می‌توانند به صورت مستقیم، غیر مستقیم یا تجمعی باشد. براساس مصاحبه‌های صورت گرفته از اساتید، کارشناسان و فعالین حوزه جمعیت، پیامدهای زیست محیطی در چهار مقوله خرد تقسیم بندی می‌شوند: آلودگی محیطی و گسترش بیماری، کاهش زیست‌پذیری و فرار نخبگان، تشدید بحران‌های زیست محیطی با افزایش مهاجرت و ساخت و سازهای

مخرب. اولین پیامد از پیامدهای زیست‌محیطی، آلودگی محیطی و گسترش بیماری است. آلودگی زیست‌محیطی در اثر فعالیت‌های مختلفی صورت می‌گیرد.

دومین پیامد زیست‌محیطی مهاجرت به استان اصفهان، کاهش زیست‌پذیری و فرار نخبگان است. در یک محیط و فضای زیست، چنانچه کیفیت زندگی در اثر هجوم فقرا، شلوغی شهر، زباله گردی، تکدی‌گری کودکان و ... پایین بیاید نخبگان مالی و فکری بعد از مدتی تصمیم به جابه‌جایی و مهاجرت می‌گیرند. این جابه‌جایی ابتدا در بین محلات مختلف شهری صورت می‌گیرد و در نهایت به مهاجرت خارج از شهر، استان و کشور می‌شود. برای مثال در مورد فرار نخبگان یکی از متخصصان بر این باور است:

«کاهش کیفیت زیست در اصفهان در اثر ازدیات جمعیت، وارد شدن فشار زیاد بر زیرساخت‌ها، آلودگی‌ها، شلوغی‌ها، صحنه‌های آزاردهنده در سطح شهر مانند تکدی‌گری کودکان، و بسیاری از موارد دیگر، آستانه تحمل نخبگان مالی و فکری اصفهان را پایین آورده و آنها را مجبور به مهاجرت می‌کنند. بسیاری از نخبگان اصفهان استان تهران و استان‌های شمالی کشور را برای مهاجرت و سرمایه‌گذاری انتخاب کرده‌اند. چرا که احساس می‌کنند، زیست در اصفهان با دشواری‌های بسیاری همراه است».

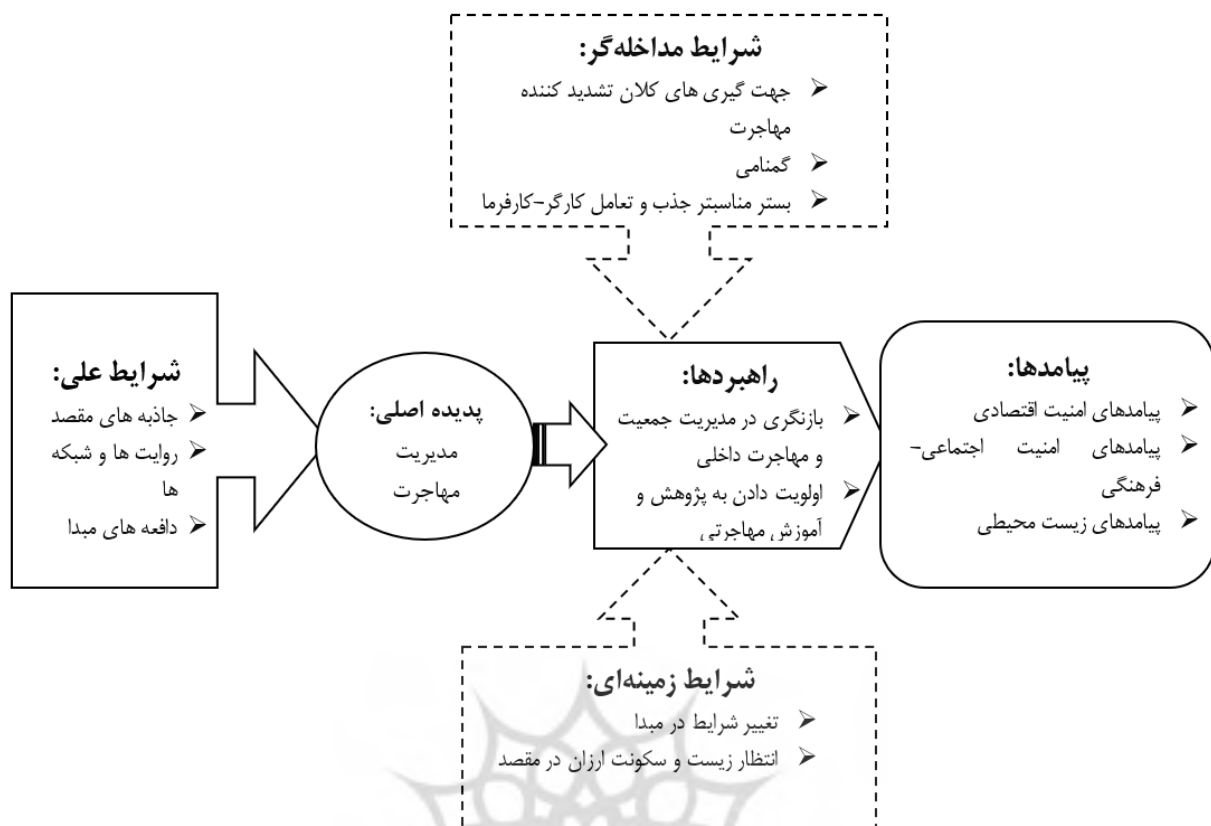
از دیگر پیامدهای زیست‌محیطی در استان اصفهان در اثر رشد مهاجرت به این استان، تشدید بحران‌های زیست-محیطی است. استان اصفهان در یک شرایط خشک و شکننده‌ای قرار دارد. این استان همانند کل کشور درگیر خشکسالی، کم‌آبی، افت آبهای زیرزمینی و ... است. افزایش جمعیت منجر به فشار بیشتر بر همین منابع و شکننده‌تر شدن و بحرانی‌تر شدن وضعیت منابع طبیعی اصفهان می‌شود. در واقع، ظرفیت‌های منابع طبیعی استان اصفهان هیچ تناسبی با افزایش جمعیت و مهاجرت به این استان ندارد.

در همین زمینه یکی از کارشناسان این گونه بیان می‌کند:

«استان اصفهان دارای شرایط زیست‌محیطی شکننده‌ای است. افزایش جمعیت در نتیجه مهاجرت، به تخریب محیط زیست، فشار بر منابع طبیعی، کاهش آب‌های زیرزمینی، فرونشست زمین و بسیاری از پیامدهای زیست‌محیطی که امنیت مردم در استان را به خطر می‌اندازد، منجر خواهد شد».

آخرین پیامد زیست‌محیطی مهاجرت به استان اصفهان، ساخت و سازهای مخرب است. ساخت و سازهایی که علاوه بر ایمن نبودن، فضای زیبایی شناسی شهر را به هم می‌ریزد و منظره شهری را مخدوش می‌کند. ساخت و سازهایی در اطراف شهرها به شکل آلونک، کپر، سازه‌های سست آجر و بلوک خشک‌چین نمونه‌هایی از این ساخت و سازها است. در زمینه این ساخت و سازها یکی از کارشناسان بر این باور است:

«ساخت و سازهای مخرب و غیرقانونی معطل بزرگی برای شهر ایجاد کرده است. این ساخت و سازها می‌توانند بافت شهری را تخریب کنند، نما و منظر شهری را نامطلوب جلوه بدن و در زمین‌های خارج از بافت و زمین‌های کشاورزی ایجاد می‌شوند. در نتیجه یکی از چالش‌های اساسی شهر اصفهان و شهرهای دیگر در استان همین ساخت و سازهای مخرب و نامناسب است».

شکل ۱- ساختار نظریه محدود به واقعیت خاص، مهاجرت منطقه ای به استان اصفهان

۵- بحث و فرجام

مهاجرت یکی از سه عامل اصلی تغییرات جمعیتی است که به ویژه در سالهای اخیر با کاهش نسبی میزان موالید و مرگ و میر، نقش پررنگی را در بازتوزیع جمعیت مناطق داخلی بازی می کند. این بازتوزیع و جابه جایی جمعیت همواره دارای پیامدها و نتایجی است که بعضاً منجر به چالش کشیدن امنیت جامعه میزبان و مهاجران می شود. بر همین اساس، پژوهش حاضر به دنبال مطالعه عوامل مهاجرت و پیامدهای آن در استان اصفهان به عنوان یکی از استان های مهاجرپذیر بوده است. نتایج نشان می دهد که مهاجرت به استان اصفهان به دلایل جاذبه های مقصد: اصفهان، کانون تاریخی اسکان و مهاجرت، موقعیت لجستیک، شرایط نسبی مناسب تر و قطب رشد بودن اصفهان، سیاست گذاری استانی، عدم توازن، عدم تمایل ساکنان بومی به فعالیت در برخی مشاغل، جاذب بودن منظره شهری و فضای فرهنگی اصفهان، مزیت های لازم جذب مهاجران، انباشت سرمایه، وجود سازمان های خیریه ای، دافعه های مناطق پیرامون: دافعه های محیطی مبدا، رها شدگی و عدم نظارت بر مناطق مرزی، تمایزات و تعارضات فرهنگی اصفهان با مهاجران و روایت ها و شبکه ها: مهاجرت زنجیره ای، روایت های مهاجرتی با شدت ادامه دارد.

این روند با عوامل دیگری تشدید می شود تا در نهایت با افزایش مهاجرت و عدم تناسب آن با ظرفیت و زیرساخت استان اصفهان، بحران ها و چالش های بسیاری را در اثر این افزایش جمعیت شاهد باشیم. بحران هایی مانند فقر شهری، بزه کاری، تن فروشی، قاچاق، ناامنی، درگیری های قومی، طرد اجتماعی و ... می شود. در واقع، گستره چالش ها و بحران ها را می توان در سه بعد کلان اقتصادی: قاچاق، افزایش هزینه زیست و مدیریت در اصفهان، عدم توان رقابت نیروی کار داخلی با مهاجران، تهدیدات کلان اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی: تعارضات فرهنگی، بی تعلقی، شبکه سازی و فعالیت شبکه ای، عادی شدن خشونت و تهدید جامعه، آسیب دیدگی و طرد اجتماعی، کودکان آسیب دیده امروز، تهدیدکنندگان

اجتماعی فردا، برچسبها و جبهه گیری در برابر آن، تحمیل فشار بر سیستم قضایی کشور، استفاده سیاسی از مهاجران، تلطیف فرهنگی با ارتباط خرده فرهنگ های داخلی و زیست محیطی: آلودگی محیطی و گسترش بیماری، کاهش زیست پذیری و فرار نخبگان، تشدید بحران های زیست- محیطی با افزایش مهاجرت، ساخت و سازهای مخرب تقسیم کرد. هر کدام از این موارد و چالش ها می توانند امنیت جامعه میزبان در استان اصفهان و مهاجران را تهدید کند. بنابراین، ما نیازمند یک بازنگری کلی در بازتوزیع جمعیت داخلی هستیم که براساس ظرفیت های محیطی در کشور صورت پذیرد. این بازتوزیع می تواند از طریق سیاست های مختلف از قبیل ارائه مشوق های لازم و تنبیهات لازم صورت گیرد تا به یک پایداری جمعیت و پایداری زیست در سطح کشور و منطقه دست یابیم.

نتایج پژوهش حاضر با پژوهش حسینی و همکاران (۱۳۹۶) مبنی بر اینکه استان های همجوار استان اصفهان، مهاجرپرست هستند و از جمله دلایل عمده مهاجرت از این استان ها، بیکاری، کمبود فرصت های شغلی و همچنین نابرابری های توسعه ای و عدم توازن منطقه است؛ همخوانی دارد. انتظار می رود با تداوم این روند، مهاجرت های بین استانی افزایش یابد. همچنین شهبازین و همکاران (۱۴۰۰) عوامل و پیامدهای تقریباً مشابهی را برای مهاجرت های داخلی ایران به دست آورده اند. از جمله عوامل تشدید کننده مهاجرت، توسعه نابرابر، تمرکزگرایی امکانات و فرصت ها، تغییرات اقلیمی، تفاوت های درآمدی، دستیابی به شغل، شبکه های اجتماعی از مهمترین عوامل زمینه ساز مهاجرت ارزیابی شده است. علاوه بر این موارد، شهبازین، عسکری و عباسی شوازی (۱۳۹۷)، بیان می کنند که با تمرکزگرایی و سرمایه گذاری های کلان در استان های پرتراکم، روند مهاجرت همچنان به ایران مرکزی ادامه داشته باشد. در راستای تایید نتایج چند بعدی بودن مهاجرت داخلی و پویایی آن برخاسته از شرایط ساختاری و نابرابری منطقه ای نیز نتایج این پژوهش با نتایج صادقی (۱۴۰۱) هم راستا است.

۶- منابع

- استراوس، آنسلم، و کربین، جولیت (۱۳۹۱). *مبانی پژوهش کیفی، فنون و مراحل تولید نظریه زمینه ای* (ترجمه: ابراهیم افشار). تهران: نشر نی.
- برومندزاده، محمدرضا، و نوبخت، رضا. (۱۳۹۳). مروری بر نظریات جدید مطرح شده در حوزه مهاجرت. جمعیت، ۲۱ (۹۰-۸۹)، ۷۳-۹۰. <https://magiran.com/p1732100>
- جلالین، حمید. (۱۳۹۶). جایگاه روستا در برنامه ریزی منطقه ای. تهران: انتشارات سمت.
- خداوردی، حسین. (۱۳۹۷). بررسی جریان های مهاجرت داخلی و نرخ خالص مهاجرت طی سال های ۱۳۵۵-۱۳۹۵. *آمار (دوماهنامه ی تحلیلی- پژوهشی)*، ۵ (۵)، ۱۲-۱۵. <http://amar.srtc.ac.ir/article-۱۵-۱۲-۳۳۰-fa.html>
- راهشخور، مریم، رفیعیان، مجتبی، و امینی، الهام. (۱۳۹۱). بررسی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر مهاجرت دانشجویان ایرانی به خارج از کشور (نمونه موردی: دانشگاه علوم پزشکی پته، شهر پج کشور مجارستان). *پژوهش اجتماعی*، ۵ (۱۶)، ۷۳-۹۲. <https://sid.ir/paper/164809/fa>
- رضایی، مریم، و صادقی، رسول. (۱۴۰۰). سودای مهاجرت: تمایل ایرانی ها به مهاجرت و عوامل تعیین کننده آن. *پژوهش های جامعه شناسی معاصر*، ۱۰ (۱۸)، ۳۵-۶۲. <https://doi.org/10.22084/csr.2021.21216.1772>
- شایان، حمید، عرفانی، زینب، و سجاسی قیداری، حمداله. (۱۴۰۰). تحلیل مقایسه ای مهاجرت معکوس (شهری-روستایی) ایران در مقیاس استانی. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۲ (۳)، ۱۸-۱۱. <https://doi.org/10.22077/vssd.2021.4791.1044>
- شهبازین، سعید، صادقی، رسول، و رضایی، مریم. (۱۴۰۰). تحقیقات مهاجرت داخلی در ایران: مرور حیطه ای. *نامه انجمن جمعیت شناسی ایران*، ۱۶ (۳۱)، ۳۴۳-۳۷۳. <https://doi.org/10.22034/jpai.2022.539684>
- شهبازین، سعیده، عباس عسکری ندوشن، و محمد جلال عباسی شوازی. (۱۳۹۷). نقش مهاجرت داخلی بر بازتوزیع جمعیت کشور: دوره زمانی ۱۳۰۳-۱۳۹۲. *نامه انجمن جمعیت شناسی ایران*، ۱۳ (۲۵)، ۳۳-۶۶. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.1735000.1397.13.25.2.2>

- صادقی، رسول. (۱۴۰۱). بیکاری، توسعه نابرابر منطقه‌ای و الگوهای فضایی مهاجرت داخلی در ایران. *فصلنامه علمی پژوهشی/انحرافات و مسائل اجتماعی*، شماره سوم، ۴۱-۴۵. <http://noo.rs/n7CNU>
- محمودیان، حسین، و قاسمی اردهایی، علی. (۱۳۹۲). بررسی وضعیت مهاجرت و شهرنشینی در ایران. تهران: صندوق جمعیت سازمان ملل متحد. <https://iran.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Internal-migration.pdf>
- مشفق، محمد. (۱۴۰۱). مهاجرت‌های داخلی و امنیت اجتماعی: مطالعه رابطه الگوهای مهاجرت‌های داخلی و ضریب ناامنی محیط اجتماعی در ایران. *فصلنامه علمی پژوهش/انحرافات و مسائل اجتماعی*، شماره ۳، ۶۷-۹۶. <https://risi.ihss.ac.ir/Article/36671>
- نوروززاده، احد. (۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر مهاجرت جوانان روستایی استان اردبیل با روش آمیخته. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۳(۳)، ۸۳-۱۰۱. <https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5196.1095>
- نیازی، مهدی، جعفری، حمید، و علیزاده، کتایون. (۱۴۰۲). آشکارسازی انگیزه‌های پنهان روستاییان در زمینه مهاجرت (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خوسف). *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۴(۱)، ۱۳۹-۱۵۲. <https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5437.1117>

References

- B. Bhaga, R. (2017). *Migration and Urban Transition in India: Implications for Development*, united nations expert group meeting on sustainable cities, human mobility and international migration, Population Division Department of Economic and Social Affairs United Nations Secretariat, New York..
- Bell, M; Charles-Edwards, E; Ueffing, P; Stillwell, J; kUPiszewski, M; kUPiszewski, D (2015) *Internal Migration and Development: Comparing Migration Intensities around the World*. Jour of Population and Development Review; 41(1): 33-58, <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2015.00025.x>
- Bircan, T., Purkayastha, D., Ahmad-Yar, A.W., Lotter, K., Dello Iakono, C., Göler, D., Stanek, M., Yilmaz, S., Solano, G., & Ünver, Ö. (2020) *Gaps in Migration Research, Review of Migration Theories and the Quality and Compatibility of Migration Data on the National and International Level*, Leuven, HumMingBird project 870661 – H2020.
- Bromandzadeh, M. R., & Nobakht, R. (2014). A review of new theories proposed in the field of migration. *Population Quarterly*, 21(89-90), 73-90. <https://magiran.com/p1732100> [In Persian]
- Castles, S., and, M. Miller (2003) *The Age of Migration*, 3rd edition, MacMillan, London.
- Chlebny, J. (2018). *Public Order, National Security and the Rights of Third-Country Nationals in Immigration Cases*. *European Journal of Migration and Law*, 20(2), 115-134.
- Coleman, D. (2006). *Immigration and Ethnic Change in Low-Fertility Countries: A Third Demographic Transition*. *Population and Development Review*, 32(3), 401-446. <http://www.jstor.org/stable/20058898>
- Cullen, F. T., Wilcox, P (2013) " *The Oxford Handbook of Criminological Theory* ". Oxford University Press.
- Gu, H., Z. Liu, and T. Shen (2020) *Spatial Pattern and Determinants of Migrant Workers' Interprovincial Hukou Transfer Intention in China*, Evidence from a National Migrant Population Dynamic Monitoring Survey in 2016, *Population, Space and Place*, 26 (2), e2250. <https://doi.org/10.1002/psp.2250>
- Jalalian, H. (2017). *The role of villages in regional planning*. Tehran: Samt Publications. [In Persian]
- Khodamradi, H. (2018). Analyzing internal migration flows and net migration rates from 1976 to 2016. *Statistics: Analytical-Research Bi-Monthly*, 5(5), 12-15. <http://amar.srtc.ac.ir/article-۱-۳۳۰-fa.html> [In Persian]
- Lee, E. S. (1966). *A theory of migration*. *Demography*, 3, 47-57.
- Lichter, D. T. & De Jong, G. F., (1990). *TT Unitdd tt atss.. In: Itt eaaatinnll H Itt eaaad Migration*, edited by Charles B. Nam, William J. Serow, and David F. Sly. New York: Greenwood Press.
- Marini, M., Chokani, N., & Abhari, R. S. (2019). *Agent-based model analysis of impact of immigration* *tttt eerlddd' ooi al eecuii ty*. *Journal of International Migration and Integration*, 20, 787-808. <https://doi.org/10.1007/s12134-018-0631-8>

- Martínez-Filgueira, X., Peón, D., & López-Iglesias, E. (2017). *Intra-rural divides and regional planning: an analysis of a traditional emigration region (Galicia, Spain)*. *European Planning Studies*, 25(7), 1237-1255. <https://doi.org/10.1080/09654313.2017.1319465>
- Mohammadian, H., & Ghasemi Ardahani, A. (2013). Investigating the status of migration and urbanization in Iran. Tehran: United Nations Population Fund. Retrieved from <https://iran.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Internal-migration.pdf> [In Persian]
- Moshfegh, M. (2022). Internal migrations and social security: A study of the relationship between internal migration patterns and the social insecurity index in Iran. *Scientific Research Quarterly on Deviations and Social Issues*, (3), 67-96. <https://risi.ihss.ac.ir/Article/36671> [In Persian]
- Ness, I. (2014). *The global prehistory of human migration*. John Wiley & Sons.
- Niazi, M., Jafari, H., & Alizadeh, K. (2023). Revealing the hidden motivations of rural residents regarding migration (Case study: Villages of Khusf County). *Village and Sustainable Development Space*, 4(1), 139-152. <https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5437.1117> [In Persian]
- Norouzizadeh, A. (2022). Factors influencing the migration of rural youth in Ardabil Province using a mixed-methods approach. *Village and Sustainable Development Space*, 3(3), 83-101. <https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5196.1095> [In Persian]
- Raheshkhour, M., Rafieian, M., & Amini, E. (2012). Investigating the role of social and cultural factors on Iranian students' migration abroad (Case study: University of Pécs, Hungary). *Social Research*, 5(16), 73-92. SID. <https://sid.ir/paper/164809/fa> [In Persian]
- Ravenstein, E. G. (1889). *The laws of migration*. *Journal of the royal statistical society*, 52(2), 241-305.
- Rezai, M., & Sadeghi, R. (2021). The desire for migration: The inclination of Iranians to migrate and its determining factors. *Contemporary Sociological Research Quarterly*, 10(18), 35-62. <https://doi.org/10.22084/csr.2021.21216.1772> [In Persian]
- Sadeghi, R. (2022). Unemployment, uneven regional development, and spatial patterns of internal migration in Iran. *Scientific Research Quarterly on Deviations and Social Issues*, (3), 41-65. <http://noo.rs/n7CNu> [In Persian]
- Shahbazian, S., Asgari Nadoshan, A., & Abbasi Shavazi, M. J. (2018). The role of internal migration in the redistribution of the country's population: 2003-2014. *Journal of the Iranian Population Association*, 13(25), 33-66. <https://doi.org/10.1001.1.1735000.1397.13.25.2.2> [In Persian]
- Shahbazian, S., Sadeghi, R., & Rezai, M. (2022). Internal migration research in Iran: A domain review. *Journal of the Iranian Population Association*, 16(31), 343-373. <https://doi.org/10.22034/jpai.2022.539684> [In Persian]
- Shayyan, H., Erfani, Z., & Sajjasi Qaidari, H. (2021). A comparative analysis of reverse migration (urban-rural) in Iran at the provincial scale. *Village and Sustainable Development Space*, 2(3), 1-18. <https://doi.org/10.22077/vssd.2021.4791.1044> [In Persian]
- Strauss, A., & Corbin, J. (2012). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (E. Afshar, Trans.). Tehran: Ney Publishing. [In Persian]
- Todaro, M. (1988): *Immigration in Developing Countries Review the Theories, Documents, Methods and Priorities of Research*. Translated by M. Sarmadi, and P. Raissifard, Tehran: Labor and Social Security Institute.
- Urquhart, C. (2013) *Grounded Theory for Qualitative Research*, London: Sage Publication.

